

RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 157 (15).** 1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. J. Tiks'i küsimine põllutööministrile Kabala metskonna metsatööliliste osa warustuse andmata jätmise kohta. — 3. W. Binsol'i küsimine Wabariigi Walitsusele wäikemaapidajate rendiolude korraldamiskawatsuste kohta. — 4. J. Piiskar'i küsimine haridusministrile Järwa- ja Läänemaa õpetajate liitude wastutusele wõtmine kohta. — 5. S. Andrejew'i, E. Kägu ja A. Hansen'i arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele wahialuste peksmise kohta wangimajades. — 6. Esimese rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Washingtonis wastuwõetud konwentsioonide eelnõude kinnitamise ja Berni 1906 a. woswori tarwitamise konwentsiooniga ühinemise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Abieluseadus — III lugemisel. — 8. Kodakondsuse seadus — I lugemisel. — 9. Awalikkude keskkoolide seadus — II lugemisel. Wastu wõetud.

Riigikogu koosolek 12. oktoobril 1922. a. kell 10 h.

Kokku on tulnud 74 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees **J. Kukk.**

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**, wahepeal sekretäär **A. Tupits.**

Walitsuse looshis: sõjaminister **J. Soots**, pärastpoole ilmub haridusminister **H. Bauer.**

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päewakorra wastuwõtmine. Juhataja **J. Kukk:** Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorra kohta ettepanekuid ei tehta, loen päewakorra wäljajagatud kujul wastuwõetuks.

Riigikogu läheb I päewakorra-punkti juurde.

Sõna küsimise ettekandmiseks on rkl. Tiks'il.

2. J. Tiks'i küsimine põllutööministrile Kabala metskonna metsatööliliste osa warustuse andmata jätmise kohta. **J. Tiks (is.) (loeb):** Silmas pidades, et Kabala metskonna metsatöölised ja ametnikud, kokku 29 töölist ja 15 ametnikku ühes perekondadega, ei ole tänini kätte saanud üht osa riiklisest warustusest 1920 ja 1921 aasta eest, ega ka waheraha warustuse eest, palun põllutööministrilt wastust järgmistele küsimistele:

1) Miks ei ole metsade peawalitsuse poolt senni kätte antud Kabala metskonna metsatööliliste ja ametnikkudele 1920 ja 1921 aastal saamatajäänud warustus wõi wäljamaksetud warustuse waheraha?

2) Kas ja kunas kawatsetakse neile tööliste ja ametnikkudele saamata warustus wõi selle waheraha wälja anda?

3) Kui ei kawatseta seda tööliste teenitud elukalliduslisa üldse wälja maksta, siis mis põhjustel?

Juhataja **J. Kukk:** Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

Sõna küsimise ettekandmiseks on rkl. Binsol'il.

3. W. Binsol'i küsimine Wabariigi Walitsusele wäikemaapidajate rendiolude korraldamis-kawatsuste kohta. **W. Binsol (is.) (loeb):** Wäikemaapidajate rendilepinguid on pikendatud 1919 aastast saadik sellekohaste üheks aastaks maksmapandud seadustega. Praeguse Riigikogu poolt 22. märtsil 1922 a. wastuwõetud wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse maksvus lõpeb 1. mail 1923 aastal, mis ajast peale puudub seega wäikerentnikkude seaduslik kaitse üldse.

Eeltoodut arwesse wõttes palun Wabariigi Walitsuselt wastust järgmistele küsimistele:

1. Kas ja millal kawatseb Wabariigi Walitsus esineda wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduseelnõuga?

2. Kas ja kuidas kawatseb Wabariigi Walitsus korraldada wäikemaapidajate rendiolusid üldse?

3. Kui Wabariigi Walitsus kawatseb eeltähendatud küsimusi lahendada, siis — millal esitatakse Riigikogule sellekohased seaduseelnõud; kui ei, siis — mis põhjustel ei pea Wabariigi Walitsus tarwilikuks nende küsimuste lahendamist.

Juhataja **J. Kukk:** Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

Sõna küsimise ettekandmiseks on rkl. Piiskar'il.

4. J. Piiskar'i küsimine haridusminist-rile Järwa- ja Läänemaa õpetajateliitude wastutusele wõtmi-se kohta.

J. Piiskar (is.) (loeb): Palun haridusministrilt wastust järgmistele küsimistele:

1) Kas wastab tõele teade, et haridusminister on kohtulikule wastutusele wõtnud Järwamaa ja Läänemaa õpetajate liitude juhtiwad tegelased protesti pärast haridusministeeriumi ringkirja wastu õpetajaid ettewalmistawaile ja registreeriwaile asutustele õpilaste koolist wäljaheitmise ja õpetajate registreerimata jätmise kohta?

2) Kui see teade wastab tõele, siis — missuguse kuriteo tunnusmärke leiab haridusminister wastutusele wõetud õpetajate tegewuses?

Juhataja **J. Kukk**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

5. S. Andrejew'i, E. Kägu ja A. Hansen'i arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele wahialuste peksmise kohta wangimajades.

(Arupärimise-ettepanekutekst: „Käesolewa aasta augustikuul tungisid keskwangimaja wangi-wahid, kes sagedasti joobnud olekus, poliitilise wahialuse Heinrich Augerwald'i kallale ja

peksid teda nii, et tal suust ja ninast weri jooksmas hakkas. Augerwald'i poolt nõuti süüdlaste wastutusele wõtmist, kuid senni pole peksjatel juuksekarwagi kõwerdatud, olgugi, et peksmisest kaks kuud möödas.

6. skp. wiidi eeluurimise wangimajas Wene tänawal kinnipeetaw poliitiline kohtualune Eduard Kaasik kartsa, kust kohe peale seda wäljast kisendamist ja appihüüdmist kuuldi. Jalutamisajal nägid wangid, kui tunnimehed kedagi käte ja jalgadega peksid. Öhtuks ei toodud Kaasikut mitte tema harilikku kongi tagasi. Öösel oli jällegi kartsast appihüüdmist kuulda.

Kaasiku kartsaheitmise põhjuseks oli Kaasiku kaebtus kõlbmata toidu üle.

Ühenduses wahialuste peksmistega eeluurimise wangimajas Wene tänawal, on seal läinud nädala lõpul üldine näljastreik alanud, millest osa wõtawad ka kriminaalsüüdlased.

Allakirjutajad panewad Riigikogule ette pöörata lähemal koosolekul arupärimisega Wabariigi Walitsuse poole:

1) Kas kawatseb Wabariigi Walitsus piiri panna wangistatute peksmisele wangimajades?

2) Kas kawatseb Wabariigi Walitsus neid, kes wahialuste peksmisel süüdlased, wastutusele wõtta?

Tallinn, 11. X. 22 a.

Riigikogu liikmed:

(Allkirjad)

S. Andrejew,

E. Kägu,

A. Hansen.“)

Sõna on rkl. Andrejew'il arupärimise põhjendamiseks.

S. Andrejew (wäljasp. rhm.): Täna on kommunistlikud töölised jälle esitanud arupärimise, mis koguni pisikesi asju käsitab. Me teame juba, et teil aeg puudub niisuguste wäikeste kupulaskmistega tegemist teha, nagu wiisaka siseministri ja õigusejumala sulase kohtuministri teendid toime panewad kaitsepolitseis, patarais ja eeluurimise wangimajas. Kellest ja millest on arupärimises jutt, seda teie pealiskaudselt teate, — arupärimine on kätte jagatud — ma tahaks weel ainult paar sõna selle kohta öelda. Kõige pealt on noor 18—19-aastane keskkooli õpilane Augerwald, keda joobnud keskwangimaja tunnimehed weriseks peksid. Ta oli kommunistliku tööliiterühma saatjalg. Selle eest oli tema palk suur Helgi sõjakohtus — seal anti talle 4 aastaks prii korter, wesine leem ja, nagu arupärimisest näete, ka külm saun wihtlemisega.

Teiseks on trükitooline Kaasik. Ta oli põrandaaluse trükikoja laduja. Ka temagi wõitlus töolisteklassi ideede teostamise eest leiab, teie meelest muidugi, õige tasu polkownik Kunnose sõjakohtus — kas igawese asumaa näol Rahumäel, ehk saab ta paarikümneks aastaks asukoha Muhu-Sahaliinis.

Edasi on jutt wangide näljastreigist. Kõik on see pisike igapäine sündmustik „harilik asi“, nagu seda rahukogu prokuröör arwas, ja arusaadaw, et teie sellega aega tegemist teha ei saa, kuna teie aeg kulub ära „ühiskondliku õiguse“ maksmapanemiseks, nagu Riigiwanem isalikult siitsamalt toolilt weel hiljuti teatas. Sellepärast olid isegi mõned minu seltsi-

mehed arwamisel, et käesolew arupärimine mitte Riigikogu poolehoidu tarwilisel määral ei leia ja et selle arupärimise toetamise poolt on ainult wast kommunistline ja iseseiswate sotsialistide rühmad ning ausameelne siseminister, kui ta koosolekul peaks olema. Meie sellepärast, et wangistatud tööliste peksmise wastu oleme, siseminister aga selleks, et tema käsualused pärast seda kui siit kõnetoolilt ausõna antud hea korra eest wangimajades ja kaitsepolitseis, weel agaramalt wõiksid töölistest kommunistlikka ideesid wälja taguda.

Meie ei tee mitte nalja — asi on seks meile liig tõsine — kui tõendame, et iga kord siit selle kogu kõnetoolilt on kinnitatud, nagu poleks Eesti kaitsepolitseis ja türmides wangidepeksmist, sellele on järgnenud weel suurem wägiwald. Pärast seda kui Heilbergi piinamine ja wägistamine Tartu kaitsepolitseinikkude poolt oli riigimeeste ja müüdawa ajakirjanduse poolt kommunistide wäljamõelduseks kuulutatud, kui kommunistlise tööliisterühma patarei wangimaja kohta käiw arupärimine tagasi lükati, näitab kaitsepolitsei, kuidas ta teie seaduste peale wilistab, ja ma ei ütlen, et teie, härrad, selle seaduste tallamise eest kaitsepolitseile autasu ei maksaks. Wiktor Kingissepp neediti raudu, kuigi teie, härrad, teate, et teie inimlikud seadused ei luba kedagi enne raudu panna, kui sunnitöö otsus jõusse on astunud. Muust wägiwallast, mida Wiktor Kingisseppa kallal tarwitatud, ma ei kõnelen. Otsuse täidesaatjad arwasid muidugi, et kui keegi juba enne kohut surma on mõistetud, siis üks kõik on, kuidas ta sureb, kas terwete kontidega wõi sissepekstud küljeluudega. ....

Juhataja J. Kukk: Rkl. Andrejew, ma palun teid jääda arupärimise põhjendamise piirides.

S. Andrejew (wäljasp. rhm.): Wõib olla, ja teie ütletegi, et kaitsepolitsei ja türmiwalitsus kaks isesaja on. Lubage teile tõendada, et demokraatlikes korras neil mingit wahet pole. Kus kaitsepolitsei algab, kus lõpeb, kus prokuratuur, türmiwalitsus ehk kohus walitseb, kus kaitsepolitsei, seda ei tea keegi ega hooligi teada, sest kõik nad on teie demokraatia walwel. Siin peseb käsi kätt. Ma ei oska mitte öelda, kas Wene uulitsal siseminister wõi kohtuminister walitseb. Õigem mitte kumbki.

Teie ajalehed kõnelewad õige palju nõukogude-Wenemaa tshe-kast, sealsest wangide piinamisest. Kõiki seda kõneldakse ainult selleks, et oma wägiwalda warju jätta. Meie teame ainult ühte: nõukogude-Wenemaa oli sunnitud oma wastu wõitlejaid häwitama nagu kiskjaid ja rööwlinde häwitatakse. Aga et seal kedagi oleks kägistatud, poodud wõi peksitud — seda wõite leida ainult nende walgete kangelaste kirjeldustest, kes ise kommunistide nahka nülgisid, silmad peast wälja torkasid ja naistel rindu ära lõikasid. Nõukogude-Wenemaal on harilik asi wangimajade kontroleerimine töölistesaadikute nõukogude partei asutuste ja tööliste kohtute poolt. Siin aga awaldub demokraatia selles, et klassiteadlikka töölist häwitada ja surnuks piinata. Kuidas kaitsepolitsei Wene tänawa wangimajas walitseb, näitab õige selgesti Linkhorsti lugu. Siin kinnitawad aumehed, et kaitsepolitseil mingit pistmist pole selle sunnitöölisega. Aga tegelikult jalutab see uuesti kühsetatud nuhk ühes teiste kaitsepolitseinikkudega. ....

Juhataja J. Kukk: Rkl. Andrejew, palun Teid jääda arupärimise juurde.

S. Andrejew: (wäljasp. rhm.): Silmakirjaks on ta wahel wangimajas magamas ja kui sealne Peetrus mingil tingimisel sisse ei lase Riigikogu liiget, et see wõiks järele kuulata, mis demokraatlikes wangikojas sünnib, et kõik wahialused toitu wastu ei wõta, siis awab waht aupaklikult wärawa selle äraandja ees, kellele demokraatia nii palju tänu arwab wõlgnewat.

Kui teie mitte heal meelel ei kuulaks igat teadet, mis kommunistlikkude tööliste peksmist ja piinamist kinnitawad, siis oleksite teie kas wõi wäikesegi uurimise korraldanud. Siis näeksite, kas me wale-tame, wõi on teie demokraatial tõesti piinurkaid, mis keskaja inkwisiitsiooni meelde tuletawad. Mul oleks küllalt andmeid ette tuua demokraatia inkwisiitsiooni tõenduseks. Sama Kaasik, kellest arupärimises jutt, wiidi nuhkide pealiku Palmi pale ette seljale seotud kätega. Kõrgeau-line ohwitser Palm, keda „Päewalehes“ ja „Waba Maas“ „Krooni“ warjunime all tuntakse, proowis trükitöölise pealae kalla oma terasnuuti ja imestas, et kommunisti habemekarwad lahti on, kui tema, Palm, neist kinni hakkab. Wana 60-aastane Telman pekseti kinniwõtmisel igaks

juhuseks läbi. Samuti pekseti seltsiline Kuusk, õhtualgkooli õpilane, nii et suust ja ninast veri jooksis.

Ma usun, et neist faktidest oleks küllalt olnud arupärimise vastu võtmiseks, missuguse ettepaneku ma ka teen, kui oleks teil julgust ja tahtmist oma väärtustes sorima hakata, ja midagi teha selleks, et ükskord lõpeksid need peksmised ja piinamised klassiteadlikkude tööliste kallal.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Ettepanekut toetavad 33 Riigikogu liiget, sellega on ta vastu võetud.

Juhataja **J. Kukk**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

6. Esimese rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Washingtonis vastu võetud konventsioonide eelnõude kinnitamise ja Berni 1906 a. woswori tarwitamise konventsiooniga ühinemise seadus — III lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **A. Schulbach** (loeb): Esimese rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Washingtonis vastu võetud konventsioonide eelnõude kinnitamise ja Berni 1906 a. woswori tarwitamise konventsiooniga ühinemise seadus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb): § 1. Esimese rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Washingtonis (29. oktoobrist kuni 29. nowembrini 1919 a.) vastu võetud konventsioonide eelnõud:

- 1) tööpuuduse kohta;
- 2) naiste öötöö kohta;
- 3) laste wanaduse alammäära kohta, millest peale neid tööstustööde juures tarwitada võib ja
- 4) laste öötöö kohta tööstuses — tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb): § 2. Ühineda Berni 1906 aasta rahwuswahelise konventsiooniga walge (kollase)

woswori tarwitamise kohta tuletikutööstuses.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Schulbach** (loeb): § 3. Paragrahwides 1 ja 2 tähendatud konventsioonid ühes eestikeelse tõlkega awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Panen terve seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

7. Abieluseadus — III lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Abieluseadus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 1. Käesolewale seadusele alluwad kõik Eestis elutsewad isikud, usu peale waatamata, samuti ka Eesti kodanikud wäljamaal.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): I jagu. A. Abiellu astumise üldised eeltingimised. § 2. Abiellu astuda wõiwad meesterahwad, kes kaheksateistkümmend, ja naisterahwad, kes kuusteistkümmend aastat wanaks on saanud.

A. Ostra (sd.): Motiwiwidel, mida I lugemisel ette kandsin, kordan II lugemisel tehtud parandust. Panen ette: § 2 „... meesterahwad, kes kaheksateistkümmend ja naisterahwad, kes kuusteistkümmend aastat“ asemel lugeda: „meesterahwad, kes kakskümmend ja naisterahwad, kes kaheksateistkümmend aastat“.

Juhataja **J. Kukk**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **T. Kalbus**: Ei ühine.

Juhataja **J. Kukk**: Kuna aruandja parandusega ei ühine, siis panen ta eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandustagasilükatud. Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 3. Abielu on keelatud: alanewate ja ülenewate sugulaste wahel; täis- ja poolwendade ning -õdede wahel; onu ja tema wenna- wõi õetütre wahel; tädi ja tema wenna- wõi õepoja wahel; — waatamata selle peale, kas see sugulus on tekkinud abielust, wõi väljaspool abielu; samuti ka wõõrasisa ja -tütre ning wõõrasema ja -poja wahel.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 4. Abiellu astuda ei wõi:

- 1) parandamata waimuhaiged;
- 2) langetõbised raskel kujul;
- 3) üldse isikud, kes oma teo iseloomust ja tähendusest ei suuda aru saada ehk tegewust juhtida;
- 4) pidalitõbised ja
- 5) suguhaiged haiguse külgehakkawuse järgus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 5. Keegi ei wõi uude abiellu astuda enne, kui tema sennine abielu ei ole lõppenud abikaasa surma tõttu wõi seadusesse astunud kohtuotsuse läbi.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 6. Keelatud on abielu adoptiivwanemate ja -laste wahel nii kaua, kui kestab adopsioon.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 7. Lesk- ehk lahutatud naine ei wõi uude abiellu astuda enne, kui wana abielu lõppemisest on kümme kuud mööda läinud.

Märkus. Enne seda tähtaega lubatakse neile abiellu astuda: a) kui nad sünnitawad enne seda tähtaega; b) kui nad mitte warem, kui nelja kuu pärast peale eelmise abielu lõppu ette näitawad riigi- ehk omawalitsuse teenistuses olewa arsti tunnistuse selle üle, et nad ei ole raskejalgseid; d) kui uuesti abiellu astuwad üksteisega eelmisest abielust lahutatud abikaasad.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 8. Wanemate wõimu all olewad alaealised lapsed ei wõi abiellu astuda ilma wanemate nõusolekuta.

On üks wanematest teadmata äraolekul, ilma wanema õiguseta, mõistuse kaotanud, wõi üldse seesuguses olekus, kus ta oma tahtmist ei saa awaldada, siis jätkub ühe wanema nõusolekust. Keelduwad wanemad wõi üks neist oma nõusolekust ilma mõjuwa põhjusega, siis wõib alaealise kaebtuse peale luba anda abiellu astumiseks wastaw kohus.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 9. Eestkoste all olew alaealine ei wõi ilma eestkostja nõusolekuta abiellu astuda. Eestkostja wõib aga loaandmisest keelduda ainult siis, kui isik, kellega tema eestkostevalune soowib abiellu astuda, — on mõistetud kinnipidamisele wangiroodus ehk parandusmajas wõi mõnele raskemale karistusele, samuti ka kinnipidamisele wangimajas warguse, kelmuse, wõõra wara omastamise ehk raiskamise eest; on andunud joomahimule, kõlwatule elule, pillamisele wõi muile jämedaile pahedele; kui abiellu astuda tahtjate wahel on liiga suur wahe wanaduse suhtes. Keeldumise puhul ilma mõjuwa põhjusega wõib alaealise kaebtuse peale luba anda abielluastumiseks wastaw kohus.

Eestkostja wõi tema lapsed wõiwad abiellu astuda isikutega, kes tema eestkostmise all on, ainult wastawa kohtu loaga.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): B. Wäljamaal sõlmitud abielud. § 10.

Abielud, mis sõlmitud väljamaal Eesti kodanikkude ja väljamaalaste wahel sõlmimise kohal makswa seaduslise korra järele, loetakse Eestis makswaks, kui nad wastawad käesolewa seaduse §§ 2—5 nõuetele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): D. Väljamaalaste abielude sõlmimine Eestis. § 11. Väljamaalaste abielud, mis Eesti registreerimise asutustes sõlmitakse, peawad sisuliselt wastama mõlema abikaasa kodumaa materjaalseaduse, samuti ka käesolewa seaduse §§ 2—5 nõuetele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): II jagu. A. Abielu makswusetus. a) Tühised abielud. § 12. Abielu loetakse makswusetuks:

1) kui mõlemad abikaasad wõi üks neist ei olnud abielluastumise ajaks käesolewa seaduse § 2 ettenähtud aastaid wanaks saanud.

Erandina tuleb seesugune abielu makswaks lugeda, kui naine on sellest abielust raskejalgseks jäänud, wõi kui mõlemad abikaasad enne abielu tühistamise asja otsustamist kohtus jõudsid abielulisesse täiseasse;

2) kui abikaasad on neis sugulus- wõi hõimlusastmetes, mis käesolewa seaduse järele (§ 3) takistab abielluastumist;

3) kui mõlemad abikaasad ehk üks neist oli abielusõlmimise ajal parandamata waimuhaige, langetõbine raskel kujul wõi kui abielluastuja mõne muu kestwa põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegewust juhtida wõi oli pidalitõbine (§ 4);

4) kui mõlemad abikaasad ehk üks neist oli abiellu astumise ajal juba teises abielus (§ 5).

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 13. Abielu tühistamise asjad kohtus algatatakse prokurööri ettepanekul ehk asjasthuwitatud eraisikute palwel.

Abielu lõppemise korral, olgu surma tõttu wõi mõnel muul teel, wõib abielu tühistamise asi kohtus algatatud wõi edasi aetud saada ainult asjasthuwitatud eraisikute palwel.

Sennikaua, kui mõlemad abikaasad elus, ei wõi kohtu toimetuses olew tühistamise asi asjasthuwitatud eraisiku palwel ära lõpetatud saada, kuigi see asi tema poolt algatuse sai.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): b) Waieldawad abielud. § 14. Abikaasal on õigus nõuda abielu makswusetuks tunnistamist: 1) kui tema abielusõlmimise ajal mõne ajutise põhjuse tõttu oma teo iseloomust ja tähendusest ei suutnud aru saada ehk oma tegewust juhtida; 2) kui tema eksituse tõttu abiellu on astunud, olgu et ta ei soowinud üldse abiellu astuda, ehk et ta ei soowinud abiellu astuda selle isikuga; 3) kui teda tõukas abielluastumisele eksituses olemine teise abikaasa niisuguste omaduste suhtes, millede puudumisel ei saa oletada, et ta selle abikaasaga wõiks abielulist ühiselu elada; 4) kui abikaasa teda abielluastumisele on awatlenud wale teadetega wõi tõe warjamisega selle kohta, kes ta on, wõi olude kohta endisest elust, mis nõudjat poolt oleksid tagasi hoidnud abiellu astumast; 5) kui teda sunniti nõusolekut awaldama abielluastumiseks läheda wõi tõsise hädaohuga, millega ähwardati tema ehk tema lähedal seiswa isiku elu, terwist wõi au.

Teisel lugemisel wõeti wastu § 14-a. Selle paragrahwi esimene lause on sama, mis § 14-dal, ainult lõppu on lisatud sõnad „kui teine abikaasa abielusõlmimise ajal pödes suguhaigust haiguse külgehakkawuse järgus“. Ma teeksin ettepaneku seda osa § 14-da teiseks punktiks wõtta. Ta ongi sisuliselt 14-da osa ja ei ole mõtet teda wõtta eriparagrahwina. Teised § 14 punktid läheksid siis numbri järjekorras edasi, praegune p. 2 oleks siis punkt 3, praegune p. 3 — p. 4 jne. Nii et see § 14-a oleks teine punkt ja algaks sõnadega „kui teine abikaasa...“ jne.

Juhataja **J. Kukk**: Panen ette kantud paragrahwi ühes aruandja poolt tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 15. Eelmises (14) paragrahwis ettenähtud nõudmise õigus kustub kuue kuu jooksul, arwates nõudmise põhjuse nõudjale teatawaks saamise ehk ähwardawa hädaohu lõppemise ajast, igatahes aga wiie aasta jooksul, arwates abielluastumise ajast.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 16. Pärijatel on õigus nende pärandaja poolt § 14 põhjal alustatud abielu maksusetuks tunnistamise asja edasi ajada.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): d) Abielu maksusetuse tagajärjed. § 17. Abielu maksusetuse tagajärjed (§§ 12—16) korraldatakse makswa tsiwiilseaduse järel.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 18. Abielu maksusetuks tunnistamise puhul saab naine selle perekonnanime tagasi, mis temal oli enne sellesse abielluastumist.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 19. Ühel ajal abielu maksusetuks tunnistamisega korraldab kohus ka laste saatuse, ära määrates, kumba abikaasa juurde nad jääwad; selle juures wõtab kohus arwesse abikaasade omawahelist kokkulepet, kui see saawutatud, kuid peab silmas siiski ainult laste huwisid ja paneb võimalikult tähele ka laste eneste soowe, kui nad on juba meelemõistustsises eas.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): e) Seadusest kõrwalekaldumised, milledele ei järgne abielu maksusetus. § 20. Wormiliste nõuete rikkumist, mis wastawa registreerimise asutuse poolt abiellusõlmimise juures tehtud, ei loeta abi-

elu maksusetuks tunnistamise põhjuseks.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): D. Abielu lahutamine. a) Lahutamise põhjused. § 21. Kui üks abikaasadest on abielu rikkunud, siis on teisel abikaasal õigus abielu lahutamist nõuda.

See õigus kustub kuue kuu jooksul, arwates sellest ajast, mil nõudjale abielurikkumine teatawaks sai, igatahes aga wiie aasta jooksul, arwates abielurikkumise ajast.

Abikaasal ei ole õigust lahutamist nõuda, kui see abielurikkumine sündis tema nõusolekul ehk kui ta rikkujale andeks andis.

Samadel põhjustel ja tähtaegadel wõib lahutamist nõuda ka abikaasa, kes pärast abielluastumist teada saab, et teine abikaasa on enne abielluastumist, kuid pärast nende kihlust, olnud kellegi teisega sugulises ühenduses.

A. Ostra (sd.): Põhjustel, mis ma juba II lugemisel ette tõin, teen ettepaneku § 21-ses wälja jätta paragrahwi lõpp alates sõnadest: „ehk kui ta rikkujale andeks andis...“

Juhataja J. Kukk: Komisjoni aruandja tehtud parandusega ei ühine, panen paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on enamus — sellega on parandus tagasi lükatud. Panen § 21 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 22. Kui üks abikaasadest on teise kuritahtliselt maha jätnud, ehk teadmata kuhu ära läinud, ja ei ilmu oma perekonna juurde tagasi, ilma et tal äraolemiseks mõjuwaid põhjusi oleks, siis wõib mahajäetu, kui äraolemine on kestnud wähemalt üks aasta, nõuda lahutamist.

Enne nõudmise tõstmist, igatahes aga mitte warem, kui peale ühekuulist äraolekut, peab mahajäetu abikaasa seda kohut, kellele nõudmisasi allub, paluma äraolijat abikaasat wälja kutsuda, tarbekorral kuulutuse läbi, ette pannes temale kolme kuu jooksul perekonna alalise elukohta tagasi tulla.

Abielulahutamise nõudmine võib tõs-
tetud saada ainult peale selle tähtaja
möödaminekut.

Kui äraolija kohtukutsel küll ilmus
oma perekonna juurde, kuid uuesti oma
abikaasa kuritahtliselt maha jättis ehk
teadmata kuhu ära läks ja see teistkordne
äraolemine kestis juba vähemalt üks kuu,
siis võib mahajäetu esineda lahutamise
nõudega ilma uue kutsetoimetuseta.

Märkus: Ühetaoliseks kuritahtlise
mahajätmisega loetakse: a) naise keeldu-
mist mehele uude elukohta järele mine-
mast ilma mõjuva põhjusega; b) mehe
keeldumist elukoha wahetamise puhul
naist kaasa võtmast ilma mõjuva põh-
jusega ja d) kui üks abikaasa teist sun-
nib lahus elama.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääleta-
takse.) § 22 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 23. On abikaasad kokkuleppimatuse
tõttu wahet pidamata vähemalt 2 aastat
lahus elanud, siis võib kumbki abikaasa
lahutamist nõuda.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääleta-
takse.) § 23 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 24. Kui abikaasad põhjusil, mis neist
ära ei olene, sunnitud on lahus elama
vähemalt kolme aasta kestel, siis võib
kumbki abikaasa lahutamist nõuda.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääleta-
takse.) § 24 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 25. Abikaasa võib lahutamist nõuda:

1) kui teine abikaasa tahtliselt, vastu
nõudja tahtmist, takistab sigitamist;

2) kui teine abikaasa, mitte rauganõt-
ruse tõttu, waid muil põhjustel, on täiesti
suguwõimetu või sigituswõimetu.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääleta-
takse.) § 25 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 26. Abikaasa võib nõuda lahutamist:

1) kui teine abikaasa abielu ajal on
jäänud waimuhaigeks, mis kestis juba üle
aasta ja mida parandamatuks tunnista-
takse või kui põeb langetõbe;

2) kui teine abikaasa põeb külgehak-
kawat suguhaigust, pidalitõbe või mõnda
äärmiselt wastikut tõbe.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääleta-
takse.) § 26 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 27. Abikaasa võib nõuda lahutamist,
kui teine abikaasa on andunud liigjoomi-
sele, pillamisele, kiimalusele või elab
üldse kõlwatut elu, või kui tema juures
on ilmsiks tulnud loomuwastased pahed.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääleta-
takse.) § 27 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 28. Abikaasa võib nõuda lahutamist,
kui teine abikaasa:

1) kawatseb temalt elu võtta ehk ter-
wist rikkuda;

2) käib temaga julmilt ümber;

3) tahtlikult oma kohustust perekonna
ülespidamises või tema eest hoolitsemi-
ses ei täida või wäga hooletusse jätab;

4) teotab tema au;

5) katsub temalt wabadust võtta.

Nõudmise õigus selle paragrahwi jä-
rele kustub kuue kuu pärast, arwates
päewast, mil lahutamise põhjus nõudjale
teatawaks sai, igal juhtumisel, aga wiie
aasta pärast peale lahutamise põhjuse
tekkimist.

Andeksandmine wõtab õiguse lahuta-
mist nõuda.

A. Ostra (sd.): Põhjustel, mis ma
teisel lugemisel ette tõin, teen ettepaneku
§ 28 wälja jätta wiimane lause: „andeks-
andmine wõtab õiguse lahutamist nõuda“.

Juhataja **J. Kukk**: Aruandja pa-
randusega ei ühine, sellepärast panen
ettepaneku hääletamisele. (Hääleta-
takse.) Ettepanek on 20 hääle-
ga 15 vastu tagasi lükatud.
Panen § 28 hääletamisele. (Hääleta-
takse.) § 28 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb):
§ 29. Abikaasa võib nõuda lahutamist,
kui teine abikaasa on kohtu poolt mõis-
tetud kinnipidamisele wangiroodus ehk
parandusmajas, või muude, weel raske-
mate karistuste kandmisele, samuti ka
kinnipidamisele türmis warguse, kelmuse,
wõõra wara omastamise ehk raiskamise
eest.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääleta-
takse.) § 29 on nähtawa enamuse-
ga vastu võetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 30. Abielu lahutatakse, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja wankumatalt soowiwad.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 30 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): b) Abielu lahutamise tagajärjed. § 31. Abielu lahutamise tagajärjed korraldatakse makswa tsiwiilseaduse järele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 31 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 32. Lahutatud naine hoiab mehe perekonnanime alal, kui ta ise oma endist perekonnanime tagasi ei soowi.

Kui aga naine tunnistatakse lahutamises süüdlaseks pooleks, siis wõib kohus mehe palwe peale, arwesse wõttes kõiki asjaolusid, naiselt mehe perekonnanime ära wõtta; niisugusel juhtumisel saab ta tagasi oma endise perekonnanime.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 32 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 33. Laste saatuse peale abielu lahutamist korraldatakse käesolewa seaduse § 19 järele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 33 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): D. Wäljamaal toimetatud Eesti kodanikkude abielu makswusetuks tunnistamine ja lahutamine. § 34. Wäljamaal toimetatud Eesti kodanikkude abielu makswusetuks tunnistamine ja lahutamine, kui see on toimetatud koha peal makswa seadusliku korra järele, loetakse Eestis makswaks, kui seesugune makswusetuks tunnistamine wõi lahutamine sündis ühel neist põhjustest, mis on ette nähtud käesolewas seaduses abielu makswusetuks tunnistamise wõi lahutamise kohta.

Märkus. Wäljamaal käesolewa seaduse § 30 ettenähtud põhjustel toimetatud abielulahutamise registreerimiseks Eestis on tarwilik, et mõlemad lahutatud abikaasad lahutamise registreerimispalwes kinnitaksid, et abielu lahutamise põhjuseks oli tõesti nende omawaheline kokkulepe.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 34 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): E. Wäljamaalaste abielude lahutamine Eestis. § 35. Eestis elawate wäljamaalaste abielusid wõidakse Eesti kohtutes lahutada käesolewas seaduses ettenähtud lahutamispõhjuste järele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 35 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): Seaduse maksmahakkamisest. § 36. Käesolew seadus hakkab makswa tähtajal ja tingimistel, mis iseäralises makswapanemise seaduses määratakse.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 36 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse pärast 3. lugemist lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

(Sekretäari kohale asub sekretäär **A. Tupits**.)

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Kodakondsuse Üldise komisjoni aruandja **J. Bergman**: Meie iseseiswuse esimestel

päewadel pani maanõukogu määruse makswa Eesti wabariigi kodakondsuse kohta. Seda määrust täiendas Wabariigi Walitsus 29. augustil 1920 aastal, missugune täiendus oli „Riigi Teataja“s awaldatud. Selle määruse ja täienduse põhjal on Eesti wabariigi kodakondsusesse wastuwõtmisi korraldatud, kuid selle aja jooksul on aga ka selgeks saanud, et sellel määruusel ühes tema täiendusega mitmesugused puudused on olnud. Sellest wälja minnes on Wabariigi Walitsus tarwilikuks pidanud uut kodakondsuse seadust Eesti wabariigi kodakondsuse kohta wälja töötada ja seda Riigikogule kinnitamiseks ette panna. Seaduse projekt, mis walitsuse poolt Riigikogule ära anti, tuli Riigikogu juhatus otsuse põhjal üldisesse komisjoni. Üldine komisjon seda seaduse projekti läbi arutades koosolekul, kus wiibis ka Wabariigi Walitsuse esitaja, on osalt seaduse I osa tema konstruksioonis muutnud, on osa paragrahwe

paigutanud teise kohta, nimelt § 4. Paragrahw 1-st on uus paragrahw juurde loodud, ja selle seaduse I-se osa põhjal on ka selles seaduses kindlaks määratud, kes Eesti wabariigi algkodanikud on ja missugustel kodanikkudel on õigus deklaratsiooni põhjal Eesti wabariigi kodakondsusesse wastu wõetud saada. Seaduse teine osa määrab kindlaks, kuidas moodi naturalisatsiooni korras wabariigi kodanikkudeks wastu wõetakse. Selles osas üldine komisjon peaaegu mingisugust muudatust ei teinud, peale mõnesuguste wäiksemate redaktsiooniliste muudatuste. Kolmas osa sellest seadusest määrab kindlaks, kuidas Eesti wabariigi kodakondsusest lahkutakse wabastamise teel. Selles osas on nimelt üldine komisjon tarwiliku leidnud olewat Eesti naiskodanikkude kohta, kes wäljamaalastega abiellu on astunud ja selle tõttu siis ka Eesti wabariigi kodakondsusest lahkuwad, jätta kahenädaline tähtaeg, missuguse tähtaja jooksul siis neil wõimalus oleks soowiawaldust sisse anda, kas nemad ei soowi edasi Eesti wabariigi kodanikkudeks jääda, sest komisjoni arwates on naiskodanikul selle tähtaja kestwusel ikka weel Eesti wabariigi kodaniku õigused. Muidu on komisjon wälja läinud sellest seisukohast, et Eesti kodakondsusesse wastuwõtmise palweid soowiawaldajatelt waatawad läbi mitte, nii nagu esialgses seaduse projektis ette nähtud, politseiwalitsuste ülemad, waid linnades linnapea ja maakondades maakondade walitsuste esimehed, sest et see wastuwõtmise kord sündsam on. Kõigist neist üldise komisjoni koosolekutest wõtsid osa, nagu ma juba ennem tähendasin, Wabariigi Walitsuse esitajad, ja on nende muudatustega, mis komisjon leidis seaduse projektis tarwiliku olewat teha, ühinenud. Komisjon, lõpulikult seadust wastu wõttes, otsustas seda Riigikogule wastuwõtmiseks ette panna ja sellepärast teen komisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja J. Kukk: Aruandja poolt on ettepanek tehtud, seadust I lugemisel wastu wõtta. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman.**)

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Awalikkude Hariduskommissjoni keskkoolide joni aruandja J. seadus — Annusson (loeb): II lugemisel. § 80. Hoolekogu walib igal aastal õpetöö algul peale lastewanemate ja pedagoogika nõukogu esitajate walimiste enesele juhataja, selle asemiku ja kirjatoimetaja. Tarbekorral wõib juhatus ka suuremaarwuline olla.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 80 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson: § 81 kohta teen ettepaneku: temast wälja jätta punktid: a, f, m, sellepärast, et need punktid eelmistes paragrahwides teistsugust lahendamist on leidnud. § 81 oleks siis järgmine (loeb):

§ 81. Hoolekogu ülesandeks on hoolitseda kooli eest üldse, eriti tema majanduslise külje eest. Selle ülesande täitmiseks kuulub tema tegewuskonda:

a) õpilaste toitlus- ja terwisolude korraldamine;

b) waesematele õpilastele toetuse muretsemine;

c) õpetustöö pealtkuulamine oma esitajate läbi.

Märkus: Hoolekogu esitajail ei ole õigust klassis tähendusi teha, samuti ka õpetajale üldse märkusi teha; nad wõiwad oma arwamised ja tähelepanekud ette tuua koolijuhatajale wõi hoolekogule.

d) Ettepanekute tegemine uute õpeainete sisseseadmise ning uute klasside wõi kursuste awamise asjus wastawale kooliwalitsusele, riigikoolides haridusministeeriumile;

e) kooli erikapitaalide walitsemine ja tarwitamine, kuiwõrd see sellekohaste erimäärustega ei ole teisiti korraldatud;

f) kooli liikumata ning liikuma waranduse korrashoidmise järewalwe;

g) kooli eelarwe läbiwaatamine ja esitamine kooli ülewalpidawale asutusele;

h) kooli majapidamise, sissetulekute ja wäljaminekute rewideerimine;

i) kooli eelarwe täitmise aruande läbiwaatamine ja oma tegewusaruande kokkuseadmine;

k) esitaja walimine pedagoogika nõukogusse.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 81 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 82. Hoolekogu koosolekuid peetakse tarwiduse järele.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 82 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 83. Hoolekogu kokkukutsumine on juhataja wõi tema äraolekul tema asemiku ülesandeks. Hoolekogu kutsutakse erakorraliselt kokku kolme liikme wõi kooli juhataja nõudel.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 83 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 84. Hoolekogu koosolekuid juhatab hoolekogu juhataja, wõi tema äraolekul tema asemik.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 84 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 85. Hoolekogu koosolek on otsuswõimeline, kui on koos vähemalt pooled liikmed, nende hulgas hoolekogu juhataja ja kooli juhataja wõi nende asemikud.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 85 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 86. Koosoleku otsus on maksew, kui selle poolt on enam kui pooled koosolijad. Kui hääled poolenewad, annab juhataja hääli ülekaalu.

Märkus. § 81 p.p. d. ja g. tähendatud küsimuste otsustamiseks on tarwilik vähemalt pool hoolekogu liigete häältest.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 86 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 87. Lähewad pedagoogika nõukogu ja hoolekogu arwamised lahku, otsustab küsimuse wastaw kooliwalitsus, riigikoolides haridusministèerium.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 87 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 88. Koolides, kus hoolekogu ei ole, on

hoolekogu ülesanded ja õigused pedagoogika nõukogu käes. Majanduslikku laadi kandwate ülesannete täitmiseks ja kooli majapidamise rewideerimiseks walib pedagoogika nõukogu enese keskelt kolmeliikmelise majanduskomisjoni.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) § 88 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 89. Kooli ja kodu wahel lähema ühenduse loomiseks kutsub kooli juhataja pedagoogika nõukogu otsuse põhjal lastewanemate koosoleku kokku vähemalt kolm korda aastas. Erakorraliselt wõib wanemate koosoleku kokku kutsuda hoolekogu otsuse põhjal hoolekogu juhataja.

Haridusminister **H. Bauer**: Panen ette selle paragrahwi teises reas wälja jätta sõnad: „pedagoogika nõukogu otsuse põhjal“. Arwan, see on iseenesest mõista, et lastewanemate esitus koolis peab olema, kuid need sõnad: „pedagoogika nõukogu otsuse põhjal“ nõuawad igal aastal teatawat otsust õpetajate poolt selle kohta. Wõib aga juhtumisi olla, kus wahelkord õpetajate ja lastewanemate wahel enam-wähem teraw on, ja siis wõib see otsus ka tegemata jääda.

Teiseks on siin tähendatud, et lastewanemate koosolek kokku kutsutakse vähemalt kolm korda aastas. Mina paneks ette need sõnad muuta: „wähemalt kaks korda aastas“, see on igas semestris wõi pooleaastas üks kord. Elu näitab, et kui neid koosolekuid wäga tihti peetakse, siis tuleb wäga wähe lastewanemaid kokku, kui neid aga harwem peetakse, leiawad nad rohkem osawõtmist. Sellepärast oleks soowitaw, et selles paragrahwis „kolme korra“ asemel „kaks korda“ nimetada, kuna lastewanemate komitee edaspidi wäga tihti koos käib.

Juhataja **J. Kukk**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Annusson**: Komisjoni nimel ei saa ma nende parandustega ühineda.

Juhataja **J. Kukk**: Kuna aruandja haridusministri parandustega ei ühine, tulewad need eraldi hääletamisele. Parandusi on kaks: 1) § 89 teisest reast wälja jätta sõnad: „pedagoogika nõukogu otsuse põhjal“ ja 2) kolmandas reas muuta: „kolm korda aastas“ asemel „kaks

korda aastas“. Panen need parandused lahus hääletamisele. (Hääletatakse.) Esimene parandus on saanud poolt 30 häält, vastu 19, sellega vastu võetud. (Hääletatakse.) Teine parandus on nähtawa enamusega vastu võetud. Panen nüüd § 89 ühes vastuvõetud parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 89 on nähtawa enamusega ühes vastuvõetud parandustega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 90. Wanemate koosoleku ülesandeks on kaswatus- ja õpetustöösse puutuwate küsimuste arutamine ja oma soowiwalduste ettekandmine pedagoogika nõukogule ja hoolekogule.

Juhataja J. Kukkk: (Hääletatakse.) § 90 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 91. Wanemate koosoleku sellekohase otsuse põhjal asutatakse kooli juurde wanemate komitee. Komitee liikmed walib koosolek õpilaste wanemate wõi nende asemikkude hulgast ühe aasta peale, iga klassi kohta — 1—3 esitajat.

O. Amberg (kristl.): Et wanemate komitee saaks täiesti erapooletult asju ajada ning mingisugust surwet koolijuhataja poolt ei oleks, siis teen selle paragrahwi juurde järgmise ettepaneku: „§ 91. juurde lisada: Sama kooli juhatajat ei wõi wanemate komitee esimeheks ega tema asemikuks walida.“

Juhataja J. Kukkk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Kommisjoni nimel ei saa ma selle parandusega ühineda.

Juhataja J. Kukkk: Et komisjoni aruandja rkl. Amberg'i parandusega ühinenud ei ole, siis panen ta eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on vastu. Sellega on see parandus tagasi lükatud. Panen § 91 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 91 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 92. Üldisel koosolekul walitud wanemate esitajad ühes koolijuhatajaga ja 1—3 õpetajate esitajaga, kooli suuruse järele,

moodustawad wanemate komitee. Komitee walib enese keskelt esimehe, tema asemiku, kassahoidja ja sekretääri.

Juhataja J. Kukkk: (Hääletatakse.) § 92 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 93. Wanemate komitee arutab kaswatusküsimusi, püüab nõrgematele õpilastele paremat edasijõudmist wõimaldada, annab kehwemaile ainelist toetust, aitab õpilaste toitluse ja terwishoiu olusid korraldada, organiseerib lastele kohaseid lõbustusi ja õpekäike ning aitab kooli ja kodu wahel ühendust luua.

Juhataja J. Kukkk: (Hääletatakse.) § 93 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 94. Wanemate komitee walib pedagoogika nõukogusse 2 ja kooli hoolekogusse 3 esitajat. Ühel selleks walitud esitajal on õigus õpetunde pealt kuulata ja märgatud puudustest tarbekorral koolijuhatajale wõi wanemate komitee koosolekule teatada, kuid tal ei ole õigust isiklikult mingisuguseid märkusi ega korraldusi teha.

Märkus. Kus ei ole wanemate komiteed loodud, seal walitakse selles paragrahwis tähendatud esitajad wanemate üldkoosolekul.

Juhataja J. Kukkk: (Hääletatakse.) § 94 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 95. Wanemate komitee koosoleku kutsub esimees tarbekorral kokku. Koosolek on otsuswõimne, kui on koos vähemalt pooled liikmed, nende hulgas komitee esimees ja koolijuhataja wõi nende asetäitjad. Otsuse tegemiseks on tarwis, et selle poolt oleks enam kui pool koosolijaist. Kui hääled poolenewad, annab juhataja hääli ülekaalu.

Juhataja J. Kukkk: (Hääletatakse.) § 95 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 96. Wanemate koosolek wõib § 93 tähendatud ülesannete täitmiseks ka erikomisjone walida.

Juhataja J. Kukkk: (Hääletatakse.) § 96 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 97. Wanemate komitee liigete wõi § 94 tähendatud esitajate walimiseks on wanemate üldine koosolek otsuswõimne, kui sellest osa wõtab $\frac{1}{5}$ kõigist kohalikkudest lastewanematest wõi nende asemikkudest, kellel selleks kirjalik wolitus. Kui wanemate üldkoosolek kokkutulnud liigete wähesse arwu pärast pidamata jääb, peetakse koosolek ära mitte waremini, kui ühe nädala pärast. Teistkordne koosolek on kokkutulnud liigete arwu peale waatamata otsuswõimne. Õpetajad wõtawad osa wanemate koosolekust sõnaõigusega.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 97 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 98. Wanemate koosoleku algul walitakse koosoleku juhataja ja kirjatoimetaja lihtsa häälteenamusega. Koosoleku protokoll kinnitatakse koosoleku lõpul juhataja, kirjatoimetaja ja vähemalt kolme, koosoleku poolt walitud isiku allkirjaga.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 98 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): Awalikkude keskkoolide õigused. § 99. Awalikul keskkoolil on oma pitsat. Kõik koolidesse puutuwad aktid, palwekirjad, krepostikirjad jne. on wabad margimaksust; samuti on wabastatud kooli liikumata warandus kõikidest riigi- ja kogukonna maksudest ja naturaalkohustustest.

Juhataja J. Kukk: (Hääletatakse.) § 99 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 100. Keskkoolide poolt korraldatud õpekäikudest osawõtjad õpetajad ja õpilased saawad riigi raudteel ja laewadel sellekohastes Wabariigi Walitsuse poolt kinnitatud erimäärustes ettenähtud maksuta sõidu wõi hinnaalanduse.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette § 100 wälja jätta sõnad „maksuta sõidu wõi“, sellepärast, et siis oleksid alalised palwed igalpool täiesti wabastada.

Juhataja J. Kukk: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Komisjoni nimel ei saa ma selle parandusega ühineda.

Juhataja J. Kukk: Et aruandja parandusega ühinenud ei ole, siis tuleb ta eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on 30 häälega 14 wastu wastu wõetud. Panen ettekantud paragrahwi ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 100 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 101. Haridusministeeriumi loal keskkoolide tarwidusteks sissetoodawad raamatud, õpewahendid ning nende osad on tollimaksust wabad.

Juhataja J. Kukk: Panen ettekantud paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) § 101 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): 10. Seaduse elluwiiimine. § 102. See seadus hakkab maksma 1. augustist 1922 a. Selleks muudetakse awalikkudeks algkoolideks wõi algkoolide klassideks awalikkude keskkoolide ettewalmistus- ning alamad klassid, mis wastawad algkooli 6 esimesele õpeaastale, wõi kaotatakse nad ära, nende asemele tarwilikku arwu algkooli klasse awades. Kooli ülewalpidajad otsustawad ja panewad haridusministeeriumi kaudu Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette, missuguseks õpeharuks ühe wõi teise kooli ülemad klassid korraldatakse.

Haridusminister H. Bauer: Panen ette selles paragrahwis muudatusi ette wõtta ja nimelt neljandas reas sõnade „6 esimesele õpeaastale“ asemele panna „sunduslikkudele õpeaastatele“. Motiweerimiseks põhjused oleks järgmised: kui nüüd selle seaduse järele tulewal sügisel kohe keskkooli klassid algkooli klassideks muudetakse, siis tuleks nii wälja, et õpilased, kes on õppinud ennem keskkoolis 4 kunni 5 aastat, peaks nüüd algkooli tagasi minema, mis tekitaks pahameelt seltskonnas ja see oleks ka lapsele wäga raske, kes 4—5 aastat õppinud ühes koolis ja nüüd peab minema teise kooli. Et niisugust pahameelt mitte ilmaaegu tekitada, tuleks asi teisiti korraldada. Pealegi on see ka omawalitsustele tülikas. Näituseks Tallinna linnale oleks see õige raske. Siin õpib õige palju õpilasi maalt

kui ka teistest linnadest. Ja kui nüüd see seadus selles redaktsioonis läbi läheb, siis peab Tallinna linn kõigile neile õpilastele, kes keskkooli alamates klassides õpiwad, tingimata 5—6 algkooli klassi awama. Seda nüüd omawalitsustele peale sundida, wõõraste kogukondade lastele uusi klasse awada, see ei oleks mitte õiglane. Teine põhjus, mispärast mitte soowitaw ei oleks 6. klassi ära kaotada, on see, et keskkool ikkagi, iseäranis üleminekuajal, paremini õpilase peale mõjuda suudab, kui algkool, kui ka juba sellepärast, et keskkoolis õpeabinõud paremad on, samuti ka ruumid jne.

Enam-wähem on keskkoolides õpetajad paremini ette walmistatud, nii, et praegusel üleminekuajal oleks soowitaw keskkooli klassisid mitte algkooliks ümber muuta. Meie näeme seda ka teistes maades, isegi demokraatlik Saksamaa ei ole mitte korruga niisugust asja ette wõtnud. Seal on neli esimest klassi algkoolina eraldatud ja siis tuleb juba kõrgem kool, see on, kaheksaastane meie keskkoolile wastaw tüüp. Kolmas põhjus, mispärast mitte soowitaw ei oleks praegu 6. keskkooli klassi muuta algkooli klassiks — ja see on just praegu kõige kaaluwam põhjus, nimelt meie ei saa 5. klassilisele keskkoolile õpejõudu. Kui meie jätame keskkooli praegu 5. klassiliseks, see on 7—11 kooliaastani, siis nagu ma juba enne tähendasin, ühe teise paragrahwi juures on mõnes aines 5. klassilises koolis nii wähe tunde, et meie head kooliõpetajat leiaksime wast matemaatika õpeainele, kes saaks oma 24 tundi täis. Teistes õpeainetes ei ole niipalju tunde ja sellepärast on õpetajat juba palju raskem saada. Nii näituseks ajalooõpetajat 5. klassilise keskkooli jaoks meie ei leia mitte, ja ühendada jälle mitmeid õpeaineid, nagu see teistes maades, seda meie praegu ka ei wõi. Nagu ma enne juba tähendasin, ei ole meie õpetajad mitte nii ette walmistatud, et nad laulmist, wõimlemist, ajalugu jne. korruga õpetada saaks ja resultaat oleks see, kui meie kõik 6. alamast klassi muudame algkooliks, siis keskkoolid wäga raskesse seisukorda satuks. Sellepärast panen ette 4. reas muuta sõnad „6. esimese õpeaasta“ asemele panna „sunduslikkude õpeaastate.“

Juhataja **J. Kukk**: Annan lõpu sõna aruandjale.

Aruandja **J. Annusson**: Härra haridusministri ettepanekuga ühineda ei

saa, sest see oleks juba osalt wastolus selle seadusega sel kujul, nagu ta wastu wõetud on. Juba II lugemisel tehti ettepanek, et lubataks awada keskkooli juures algkooli wiimaseid klasse; see ettepanek enamust ei saanud ja sellepärast siis oleks nende klasside awamine iseneest ka wõimatuks muutunud. Kui siin see paragrahw wastawalt muudetak, siis tekiks wastolu seaduse läbiwiimisel. Wõimalused ja põhjused, mis siin härra haridusminister ette tõi, ei ole minu arwates küllalt kaaluwad, et nende põhjal wõiks asutada niisuguseid abiklasse. Kõige pealt esimene põhjus oli see, et õpilasele, kes pikemat aega teatud koolis on wiibinud, tuleks wõimaldada sinna kooli edasi jääda. Juba I lugemisel tähendasin ma, et praegu on keskkool nõnda korraldatud, et tema peab saama ühtluskooli II astmeks ja et kõik algkooli õpilased sinna sisse pääsewad üheõigusliselt. Ainukene takistus, mis on tehtud, see on wõistluseksam, siis kui ei peaks tarwilisel määral ruumi olema. Ja kui nüüd õpilane läheb keskkoolist algkooli ja kui ta teab, et ta satub samasse klassi, kus sama korra ja tingimuste järele õpitakse nagu keskkooli klassis, siis teab ta ka, et ta ühes teistega wõib üldistel tingimistel jällegi keskkooli sisse pääseda. Haridusministri ettepanekus ei ole lähemalt tähendatud, kas need õpilased wõiwad ilma eksamita edasi pääseda. Kui siin oleks ligemalt ära määratud, wõib olla maksaaks siis ka asja kaaluda. Nii et tehniliselt ei ole see ettepanek küllalt läbi kaalutud ja põhjendatud. Teiseks tähendatakse, et omawalitsus oleks sunnitud V ja VI klassi awama, mis läbi neile uued kulud juurde tuleksid. Sel oleks wahest tähtsust üksikute punktide kohta, näituseks, Tallinna kui meie suurema keskkoha kohta, kuid wõib jälle wastupidiselt kinnitada, et need, kes praegu õpiwad keskkoolides, selleks, et seal klass-klassilt ja järk-järgult edasi pääseda, kahtlemata lähewad oma kodule lähemale maale õppima, kui nad teawad, et neil ei ole mingit kasu wiibida selles wõi teises keskkooli klassis, selle teadmisega, et nad nii kui nii peawad pärast wõistluseksami tegema. Nii et need wähesed õpilased, nende protsent ei ole mitte wäga kõrge, minu teada, kes linnas algklassides õpiwad, need tingimata kõik maale kooli tagasi lähewad. Härra haridusminister tähendas, et praegusel üleminekuajal keskkool olewat paremini korraldatud, kui alg-

kool. Ma ei hakka selle oletuse vastu üldiselt waidlema, wõib olla, et keskkoolid töötawad paremine, kui algkoolid, kuid üldiselt on teada, et keskkool reformide suhtes ikka algkoolile järele läheb. Näituseks Saksamaal on keskkool üks kõige konserwatiivsematest asutustest. Saksa modern pedagoogid waatawad õige umbusaldusega keskkooli peale. Meil on keskkool paremini korraldatud, kui algkool. Härra haridusminister on aga ka wahest tähendanud, et ka keskkoolis ei ole tarwilisel määral õpetajõude, kes oma hariduse poolest keskkooli õpetajate kutsele wastawad. Arwan, et keskkooli õpetajate paigutamine algkooli klassidesse ei ole juba sellepärast otstarbekohane, et neid õpetajaid wähe on. See wäide, et õpetajaid wiieaastaste keskkoolide jaoks ei leidu, ei ole küllalt kaaluw. Kuhu need alumised klassid jääwad? Neid ei panda ju kinni, waid muudetakse algkooli klassideks ja harilikult jääwad nad keskkooli lähedusse. Algkooli ei asutata mitte sinna, kus üht ehk teist kooli läheduses ei ole, ja sellepärast siis, need õpetajad, kes keskkoolis tunde annawad, wõiwad wäga hästi tarbekorral täiendawaid tunde leida algkoolides. Tegelik elu lahendab isenesest selle küsimuse ära. Tulewikus, kus on kawatsetud keskkool 5-aastane, tuleks neid tõesti nii korraldada

ja sellega tuleks kohe peale hakata. Siis ei teki ka mingisuguseid raskusi. Nende wäidete põhjal ei wõi ma komisjoni nimel ühineda haridusministri parandusega.

Juhataja **J. Kukk**: Haridusministri parandus tuleb eriti hääletamisele. Ettepanek on järgmine: „§ 102 muuta: 1) Esimeses reas „1922 a.“ asemele panna „1923 a.“ 2) neljandas reas sõnade „6 esimesele õpeaastale“ asemele panna „sunduslikkudele õpeaastatele“. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) (Hüüe: Hääl ära lugeda.) Palutakse hääled ära lugeda (Loetakse hääli.) Parandus on 30 häälega 19 vastu vastu wõetud. Nüüd panen terwe § 102 ühes parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 102 vastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 103. Selle seaduse elluwiiamise kohta annab Wabariigi Walitsus erinäärused.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 103 vastu wõetud, sellega on awalikkude keskkoolide seadus II lugemisel vastu wõetud.

Päewakord on läbi. Lõpetan koosoleku. Järgmine koosolek on täna õhtul kell 5, mille päewakord Riigikogu liigetele juba wälja jagatud.

Koosolek lõpeb kell 11.55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk**.

Sekretäär **A. Tupits**.

Abisekretäär **J. Bergman**.

